

Tudós fórum

A TUDOMÁNY JÓ BEFEKTETÉS

Ünnepi ülés az Akadémián
a Magyar Tudomány Napja alkalmából

A Magyar Tudomány Napja alkalmából rendezett központi ünnepséget 2002. november 4-én tartották. A rendezvényt *Kroó Norbert*, az MTA főtitkára nyitotta meg, aki üdvözölte az ünnepség két szónokát, *Vizi E. Szilveszter* rendes tagot, az MTA elnökét és *Medgyessy Pétert*, a Magyar Köztársaság miniszterelnökét, továbbá az ünnepi ülést megtisztelő minisztereket és közéletünk több kiemelkedő személyiségét, államtitkárokat, képviselőket, társadalmi szervezetek képviselőit.

Rövid megnyitójában a főtitkár arról szőtt, hogy európai uniós tagságunk kapujában és az európai kutatási, innovációs és felsőoktatási térség építésének időszakában a tudás alapú társadalom létrehozásán fáradozva fontos hangsúlyozni, hogy a tudomány jó befektetés. Ugyancsak megemlítette, hogy november 10-ét az UNESCO a tudomány világnapjává nyilvánította, és talán a Magyar Tudomány Napja is ötletadója volt ennek a döntésnek.

Az ünnepség első szónoka, Vizi E. Szilveszter akadémikus, az MTA elnöke utalt arra, hogy a 21. századdal új korszak köszöntött ránk, a tudás társadalma, amelyre a szellemi tőke felértékelődése a jellemző. Napjainkban új képlet kezd uralni a világot: tudás + információ = hatalom. Azaz, aki tud és képes hozzájutni az információs

forradalom adta lehetőségekhez, abból siker ember lesz. Manapság a nemzetek rangsorát egyre inkább szellemi nagyságuk szerint állapítják meg, nem katonapolitikai erejük vagy gazdasági potenciáljuk alapján. Magyarország ilyen szempontból előnyös helyzetben van, mert mindig gazdag volt szürkeállományban, alkotásra képes kutatókban, ötletes fejlesztőkben. Nem véletlen, hogy a legelőkelőbb tudományos lap, a Nature is egy egész cikket szentelt a magyar tudomány múlt századi eredményeinek, melynek alcíme az volt: „A 20. századot Budapesten *csinálták*”. A magyar tudósok mindig fontos szerepet játszottak – egyebek között – az atomenergia békés célú felszabadításában, az információs forradalom megteremtésében, az orvostudomány fejlődésében. Hatalmas öröm számunkra, hogy 12 Nobel-díjas tudósunk után egy újabbat is köszönhetünk: az irodalmi Nobel-díjat elnyert *Kertész Imrét*. Lényeges az is, hogy az EU 5. keretprogramja keretében a magyar tudósok többet nyertek vissza, mint amennyit az állam befizetett. A brüsszeli tudományügyi főbiztos szerint Magyarország az elmúlt években az egyik legsikeresebb ország volt.

A Magyar Tudományos Akadémiát törvény hatalmazza fel a magyar tudományos-ság érdekeinek képviselésére. 38 kutatóin-

tézetével, 12 egyetemen működő 138 kutatási egységével az MTA jelentős részt vállal a magyar kutatásokban. A közel tizenegyezres létszámú köztestületben egyre nagyobb számban vannak más országokban élő magyar tudósok is.

A magyar tudományosság képviselői nemcsak a természet titkainak és a társadalom jelenségeinek feltárásával, a magyar nyelv ápolásával, a rendszerváltás sajátosságainak kutatásával, a külföldi eredmények honosításával segítik az ország gazdaságát, a társadalom életét, hanem a nemzetközi tudományos társaságok vezetőiként is eredményesen alakítják a világnak Magyarországról alkotott képét – az országimázst. Két példa a közelmúltból: *Mosonyi Emil* rendes tag megkapta a negyedik alkalommal kiosztott „vízügyi Oscar-díjat”, *Kornai János* rendes tagot pedig a Nemzetközi Közgazdasági Társaság elnökévé választották.

A tudományban nem léteznek jobb- és baloldali irányzatok. Az igazi tudós, az alkotó értelmiségi tevékenységére, a világ természeti és társadalmi törvényszerűségeinek megismerésére a széles nemzetközi munkamegosztás jellemző. A tudomány a 20. század második felében globalizálódott, elvesztette nemzeti, politikai, etnikai és vallási jellegét. A tudomány eredményeinek felhasználása viszont már a politikától függ. Magyar tudósokként abban vagyunk érdekeltek, hogy segítsük saját kormányunkat, segítsük a gazdaság és társadalom céljait a hazai és külföldi tudományos eredmények itthoni hasznosításában, hogy a Magyarországon gyártott termékek versenyképesek legyenek, és az itthon gyártott áru piaci értékében minél nagyobb legyen a hozzáadott magyar szellemi érték.

Az is a feladataink közé tartozik, hogy felhívjuk a döntéshozók figyelmét az innovációs lánc lerövidülése miatti esetleges gyors trendváltozásokra. Erre példa az Akadémia részvétele a kormány Nemzeti Fej-

lesztési Programjának előkészítésében. Mindezt úgy tesszük, hogy az európai szakmai és erkölcsi értékrendet vesszük alapul, a politikától teljesen függetlenül. Az Európai Unió saját versenyképességének érdekében felszólította minden egyes tagországot, hogy kiemelten támogassa saját kutatás-fejlesztését. Az ország gazdasági érdeke, hogy minél többet fordítson a kutatásra, fejlesztésre. Az elmúlt két év során tapasztalt jelentős emelkedés ellenére azonban még mindig elmaradunk az Európai Unió átlagától.

Az ünnepi ülés nyilvánosságát felhasználva az MTA elnöke bejelentette, hogy az előző és a mostani kormány támogatásával az Akadémia 2003 novemberében nemzetközi tudományos fórumot rendez, amelynek résztvevői megvizsgálják a tudomány rendkívül gyors fejlődésének hatását a társadalomra, a gazdaságra, az egyénre, a kis és nagy közösségekre.

Az Akadémia társadalmi szerepvállalásának teljesen új formáját jelenti a Matávval közösen indított *Mindentudás egyeteme* című előadás-sorozat. Ebben világhírű tudósok, vezető kutatók tartanak közérthető előadásokat tudományterületük legizgalmasabb, legérdekesebb kérdéseiről. A közszolgálati televízió és rádió, a négy országos napilap, több folyóirat mellett a legnézettebb internetes portálon is hozzáférhetők az előadások. A kezdeményezés sikere minden várakozást felülmúlt. Közönet illeti a Matávot ezért a segítségért.

A magyar alkotó értelmiség színe-java segíteni akar a nemzet érdekét szolgáló európai csatlakozásban. A tudomány, a kutatás-fejlesztés támogatása jó befektetés az országnak, a nemzetnek, és jó befektetés a gazdaság szereplői számára is. De a sikerhez az is kell, hogy érvényesüljenek a 200. éve született zseni, Bolyai János gondolatai: „emelkedjünk fel lehúzó gondjaink közül, nyújtsuk egymásnak jobbunkat, fogjunk össze, hogy egyszerre gazdagítsuk a

magyarságot, s az emberiséget, hogy kreatív együttműködéssel teremtsünk világra szóló alkotásokat.”

Az ünnepi ülés Medgyessy Péter miniszterelnök beszédével folytatódott.

A kormányfő megítéltetésnek tartja, hogy a tudomány ünnepén a tudomány templomában szólhat. Történelmünkre, múltbéli teljesítményünkre joggal vagyunk büszkék, s ebben nagy szerepe van a magyar szellemi élet teljesítményének. A magyar Nobel-díjasok számára utalva is tetten érhető, hogy mit produkált ez a kis nemzet az elmúlt században. A magyar nép kreativitása megbecsült dolog a világon, a kormány erre a kreativitásra építi programját. Az ország fejlődése hamarosan új szakaszba lép, amelyben a tudás, a fejlesztés, szellemi befektetés lesz a fejlődés motorja. Csak a tudásra épülő társadalom képes jobb válaszokat adni az élet kérdéseire. A tudatlanság félelemhez vezet, a félelem pedig gyűlölethez.

Most dől el, milyen országban élünk holnap és holnapután. Tudunk olyan Magyarországot teremteni, amely a tehetségeseknek versenypálya, a rászorulóknak menedék. A kormány a feltételeket teremtheti meg ahhoz, hogy a tudóstársadalom és azon keresztül sokak számára az ország valóban versenypálya lehessen, s a fiatal tehetségek világszínvonalú oktatást, tudást kapjanak.

A tudomány csak akkor él, akkor és úgy fejlődik, ha szabad, ha mentes az állami beavatkozásoktól, felesleges előírásoktól. Ha a tudomány, a tudomány emberei hátrózzák meg a tudomány fejlődését. A tudomány által elért eredményekből meríthet a politika és a kormányzat is. Az államnak persze van feladata, mégpedig biztosítani a feltételeket a tudományos élet működéséhez. Ezért is a 2003. évi állami költségvetésből az MTA számára a 2002-es előirányzathoz képest 8,2 milliárd forinttal több jut, ami 28 %-os növekedés. Természetesen ebben nem kis szerepet játszik a

bérek növekedése. Az államnak érdeke, hogy megbecsülje azokat az embereket, akik a jövő kérdéseire keresik a jó választ. A kormány a legutóbbi ülésén döntött arról is, hogy a pénzmaradvány terhére egymilliárd forintot biztosít a kutatóintézeti műszerpark fejlesztésére.

A tudásalapú társadalom korát éljük, ám nézeteink, szokásaink, de a társadalmi mechanizmusaink is még sokszor a régiek. Változnunk kell, mert változik körülöttünk a világ. Az informatika, az internet világa számunkra kihívás, és persze esély. Most dől el, hogy azokkal tartunk-e, akik meghatározzák, hogy milyen lesz a jövő, vagy azokkal, akik csak elviselik a változást. A modern Európa magasra tette a mércét. A választás számunkra így szól: vagy megteremtjük Magyarországon a tudásalapú társadalom feltételeit, vagy kihagyunk, elmulasztunk egy nagy lehetőséget, és ezzel kockáztatjuk gyermekeink jövőjét. Minden késlekedés, beváltatlan ígéret az esélyeinket csökkenti. Az Európai Unióval való tudományos, kutatási, műszaki együttműködés jó példával szolgál arra, hogyan kell kihasználni az Unió keretprogramjai kínálta lehetőségeket.

Célunk, hogy a kutatás-fejlesztés tekintetében elérjük vagy legalább megközelítsük az Európai Unió tagállamainak ráfordítási szintet. Javítani kell a fiatalok tudomány iránti érdeklődését, ezért növelni fogjuk a fiatal kutatók esélyeit. Jelentősen bővítjük a posztdoktori foglalkoztatás lehetőségét.

Lényegesen egyszerűsítjük a külföldi állampolgárok kutatási-fejlesztési célú magyarországi munkavállalásának adminisztratív eljárásait. Erőfeszítéseket teszünk a hazánkba érkező európai Marie Curie-ösztöndíjasok számának növelésére. Ösztöndíjakat alapítunk a Kárpát-medence fiatal magyar és nem magyar nemzetiségű kutatóinak a hazai kutatási programokba való bekapcsolódásra. Továbbfejlesztjük a Szent-Györgyi Albert-ösztöndíjat.

Elengedhetetlen, hogy a hazai és külföldi működő tőke érdeklődését felkeltsük a magyar tudományos bázis iránt. Látjuk, hogy Magyarország fokozatosan el fogja veszíteni azt az átmeneti előnyét, ami az alacsony bérekből származott. Ez így van rendjén. Azt szeretnénk mindannyian, hogy a bérek tényleg az európai szint felé közeledjenek. Ugyanakkor szükségünk van azokra a fejlesztési forrásokra, amelyeket a befektetők tudnak garantálni. Ehhez pedig az kell, hogy olyan termékek, szolgáltatások szülessenek Magyarországon, amelyek magas hozzáadott értéket tartalmaznak, építenek a kutatásra, a fejlesztésre. Az egyetemi centrumokban e folyamatok elősegítése érdekében technológiai transzfer intézményeket, tudományos-technológiai ipari parkokat, innovációs üzleti centrumokat kell létrehozni illetve működtetni.

A Magyar Tudományos Akadémia kezében van a távlati jövő. A kormány ezért határozottan támogatja, hogy az Akadémia minden erejével az alapkutatásokra összpontosítson. A jövő megalapozása közös érdek, ha úgy tetszik, nemzeti cél, mert Magyarország akkor lesz sikeres, akkor lehet a gazdaságot, a felsőoktatást társul hívni a jövő alakításához, ha ehhez az alapkutatások megfelelő háttérrel teremtenek.

Csak olyan országban fejlődik a tudomány, ahol a társadalom elismeri azt, és megbecsüli a tudósokat. A kormány a tudomány rangjának, társadalmi megbecsülésének növelésére november 3-át, a Magyar Tudomány Napját törvényben is a magyar tudomány ünnepévé javasolja nyilvánítani. Programunkban az MTA köztestülete és a kormány által összehangolt kutatásokra külön figyelmet kívánunk fordítani. Az Európai Unióhoz egy büszke, felkészült nemzet fog csatlakozni, amely gazdagítani fogja az Uniót hagyományaival.

A kormányfő beszéde után a külföldi magyar tudományosság nevében *Oláh*

György, Nobel-díjas kémikus, az MTA külső tagja videóüzenetben köszöntötte a Magyar Tudomány Napját. Üzenetében a tudomány és az oktatás összefüggésével és a tudomány gazdasági jelentőségével foglalkozott.

Az ünnepi beszédeket kitüntetések átadása követte. Az MTA elnöksége és az Arany János Közalapítvány a Tudományért kuratóriuma kiemelkedő tudományos életművük elismeréseként Eötvös József-koszorúval a következőket tüntette ki:

Alföldi László, a földtudomány doktora, a VITUKI nyugdíjas főigazgatója, címzetes egyetemi tanár,

Barna B. Péter, az MTA doktora, az MTA Műszaki Fizikai és Anyagtudományi Kutatóintézetének tudományos tanácsadója,

Bécsy Tamás, az irodalomtudomány doktora, a Veszprémi Egyetem Színház- és Tudományi Tanszékének tudományos főmunkatársa,

Eiben Ottó, a biológiai tudomány doktora, az ELTE Embertani Tanszéke nyugdíjas egyetemi tanára, tudományos tanácsadó,

Fried Ervin, a matematikai tudomány doktora, az ELTE TTK Algebra és Számelmélet Tanszék tudományos tanácsadója,

Jenser Gábor, a mezőgazdasági tudomány doktora, az MTA Növényvédelmi Kutatóintézet nyugdíjas tudományos tanácsadója,

Weiss Emilia, az állam- és jogtudomány doktora, az ELTE Állam- és Jogtudományi Kara Polgári Jogi Tanszékének professor emeritusa.

Az Arany János Közalapítvány a Tudományért kuratóriuma kimagasló tudományos eredményeikért, valamint iskolateremtő tevékenységükért és a tudományos utánpótlás nevelése terén végzett kiemelkedő munkájukért közalapítványi nagydíjban részesítette:

Augusztinovics Máriát, a közgazdasági tudomány doktorát,

Nagy Károlyt, az MTA rendes tagját,

*Prékopa András*t, az MTA rendes tagját,
*Ribári Ottót*t, az orvostudomány
doktorát,

A *Peter Munk* úr felajánlásának felhasználásával alapított Steindl Imre-díjat az alapítvány kuratóriuma *Vadász György* Kossuth-díjas építésznek adományozta.

Az ugyancsak *Peter Munk* úr felajánlásának felhasználásával alapított Munkácsi Bernát-díjat az alapítvány kuratóriuma *Kiss Lajosnak*, az MTA rendes tagjának adományozta.

Az MTA és a Richter Gedeon Rt. által alapított Bruckner Győző-díjat a kuratórium *Stájer Gézának*, a kémiai tudomány doktorának, az SZTE Gyógyszerkémiai Intézete professzorának ítélte oda. A 40 év-nél fiatalabb kutatóknak kiadható Bruckner Győző-díjjal a kuratórium *Bajza Istvánt* (PhD), a DE Biokémiai Tanszéke tudományos főmunkatársát jutalmazta.

A Magyar Szabadalmi Hivatal elnöke 2002-ben a következőknek adományozott Akadémiai Szabadalmi Nívódíjat:

Fenyvesi László műszaki doktor, az FVM

Műszaki Intézetének igazgatója,

Koller László villamosmérnök,

a műszaki tudomány

kandidátusa, a BMGE docense,

Tungler Antal vegyész-mérnök,

a kémiai tudomány doktora,

a BMGE professzora.

A Magyar Tudomány Napja alkalmából rendezett ünnepi ülés záró eseményeként a jelenlevők *Prékopa András*, az MTA rendes tagjának *Bolyai*, a *forradalmár* című előadását hallgatták meg, amelynek aktualitása az, hogy éppen 200 éve született Bolyai János, a legnagyobb magyar matematikus, egyben a magyar tudomány legkiemelkedőbb alakja.

Szabados László

